

Usnesení č. 5/2025

Rady vlády pro paměťovou agendu

ze dne 11. listopadu 2025

k Evropskému dni památky obětí všech totalitních a autoritativních režimů

Rada vlády pro paměťovou agendu

- I. doporučuje, aby „Evropský den památky obětí všech totalitních a autoritářských režimů“ připadající každoročně na den 23. srpna byl vyhlášen jako významný den dle zákona č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu.

Odůvodnění:

Současný zákon o státních svátcích stanoví celkem 19 významných dnů a z toho 16 dnů významných z hlediska české státnosti, českých dějin a národního sebeurčení. Mezi 16 dnů významných z hlediska české státnosti, českých dějin a národního sebeurčení, které jsou vyjmenovány v § 4 odst. 1 zákona, patří:

- 16. leden *Den památky Jana Palacha* – 1969, upálení, +19. 1. 1969 (od 9. 1. 2013);
- 27. leden *Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti* – 1945, osvobození koncentračního a vyhlazovacího tábora v Osvětimi (od 5. 3. 2004);
- 9. březen *Den památky obětí vyhlazení terezínského rodinného tábora v Osvětimi–Březince* – 1944 (od 1. 8. 2017);
- 12. březen *Den přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě (NATO)* – 1999 (od 29. 6. 2000);
- 28. březen *Den narození Jana Amose Komenského* – 1592, v ČR den učitelů (od 2004);
- květen *Den přistoupení České republiky k Evropské Unii* (od 2025);
- 5. květen *Květnové povstání českého lidu* – 1945 (od 1991);
- 27. květen *Den národního vzdoru* – 1942, útok parašutistů na R. Heydricha v Praze (od 2022);
- 10. červen *Den památky obětí vyhlazení obce Lidice* – 1942 (od 2005);
- 18. červen *Den hrdinů druhého odboje* – 1942, smrt parašutistů v pravoslavném kostele sv. Cyrila a Metoděje v Praze (od 2017);
- 25. červen *Den odchodu okupačních vojsk* – 1991, odjezd sovětských vojsk z ČSFR (13. 4. 2022).

- 27. červen *Den památky obětí komunistického režimu* – 1950, den popravy Milady Horákové, (5. 3. 2004);
- 21. srpen Den památky obětí invaze v roce 1968 a následné okupace vojsky Varšavské smlouvy (SSSR, MLR, PLR, NDR, BLR) – 1968 (od 2020);
- 8. říjen *Památný den sokolstva* – 1941, zatčení sokolských funkcionářů (vyhlášen 1. 2. 2019);
- 12. říjen *Den samizdatu* (od 2019);
- 11. listopad *Den válečných veteránů* – 1918, konec 1. světové války (od 2004).

Rada vlády pro paměťovou agendu navrhuje rozšíření významných dnů o jeden nový – Evropský den památky obětí všech totalitních a autoritářských režimů. Tento den, nazývaný též jako Den černé stuhy nebo Baltská cesta vznikl v osmdesátých letech mezi exilovými komunitami z pobaltských států jako protest proti okupaci a připomínka obětí komunistického a nacistického teroru. Záměrně bylo zvoleno datum výročí paktu Molotov–Ribbentrop (23. srpna 1939). Černá stuha pak symbolizuje smutek a vzpomínku na miliony obětí jak nacismu, tak komunismu.

Přijetí 23. srpna jako dne oficiálně připomínajícího oběti komunistického a nacistického režimu bylo jedním z bodů tzv. Pražské deklarace o svědomí Evropy a komunismu. Pražská deklarace o svědomí Evropy a komunismu byla přijata 3. června 2008 na mezinárodní konferenci „Zločiny komunismu“, která se konala v prostorách Senátu Parlamentu České republiky v Praze.¹ Dokument vyzývá k jednotnému přístupu k totalitním režimům 20. století – nacismu i komunismu – a k rovnocennému morálnímu i právnímu odsouzení zločinů, které tyto režimy spáchaly. Podepsali ji například Václav Havel, Joachim Gauck, Vytautas Landsbergis, Emanuelis Zingeris a Łukasz Kamiński.²

Evropský parlament v roce 2008 vydal prohlášení, v němž navrhuje, aby 23. srpen byl vyhlášen dnem památky obětí stalinismu a nacismu.³ Následně Evropský parlament přijal dne 2. dubna 2009⁴ usnesení o svědomí Evropy a totalitě. V tomto usnesení vyzývá všechny členské státy, aby si na unijní i vnitrostátní úrovni připomínaly 23. srpna jako Evropský den památky obětí všech totalitních a autoritářských režimů a aby oběti všech totalitních a autoritářských režimů byly připomínány důstojně a nezaopatě.

¹ Více zde: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=47443&id_var=40298

² [Prague Declaration - Declaration Text](#).

³ Dostupné z: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgltclfindmkaj/https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:008E:0057:0059:CS:PDF](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:008E:0057:0059:CS:PDF)

⁴ Dostupné z: [Přijaté texty - Svědomí Evropy a totalita - Čtvrtek, 2. dubna 2009](#)

Jako Evropský den památky obětí všech totalitních a autoritářských režimů tento den připomínají evropské instituce OBSE⁵ a Rada Evropy⁶. Z evropských zemí ho jako státní svátek vyhlásilo např. Estonsko⁷ a Lotyšsko⁸. Jako památný den se 23. srpen dále připomíná především ve Švédsku, Slovinsku, Polsku, Bulharsku, Chorvatsku, Rumunsku nebo v Maďarsku.⁹ Ve Spolkové republice Německo není Evropský den památky obětí všech totalitních a autoritářských režimů oficiálním pamětním dnem. Spolkový sněm ale ve svém usnesení ze dne 27. června 2013 vyzval spolkovou vládu, aby „podporovala, aby /.../ 23. srpen byl připomínán jako Evropský den památky obětí totality v souladu s usnesením Evropského parlamentu ze dne 2. dubna 2009.“¹⁰ Od té doby se na různých místech Spolkové republiky Německo konají ve spojení s 23. srpnem různá setkání a vzpomínkové akce a různé zemské instituce vyzývají k tomu, aby se 23. srpnu jako Evropskému dnu památky obětí všech totalitních a autoritářských režimů „věnovala větší pozornost a aby byl připomínán informačními a vzpomínkovými akcemi“.¹¹

Pakt Hitlera a Stalina z 23. srpna 1939 známý jako Pakt Molotov–Ribbentrop, včetně jeho tajného dodatku (protokolu) o rozdělení sfér vlivu ve východní Evropě, vedl přímo k vypuknutí druhé světové války. Napadeno bylo Polsko a bylo rozděleno mezi Moskvu a Berlín. Následně bylo Sovětským svazem napadeno Finsko a bylo donuceno mu postoupit část území. S Hitlerovým souhlasem byly Sovětským svazem anektovány pobaltské státy a Besarábie se Severní Bukovinou patřící Rumunsku. Pakt Molotov–Ribbentrop nebyl z hlediska jeho dopadu na střední a východní Evropu čistě lokální událostí a podle střízlivých odhadů přímo ovlivnil životy cca 50 milionů lidí. Společně s nacistickým terorem znamenal vstup sovětského režimu do pobaltských států, části Polska, Besarábie a Severní Bukoviny katastrofu v podobě politického pronásledování, rusifikace, fyzického teroru nejen proti politickým elitám a každodenních deportací. Do roku 1940 si nacistický a sovětský režim rozdělily střední a východní Evropu a proměnily celý region v nejhůře postiženou „Krvavou

⁵ OBSE tak učinila tzv. Vilniuskou deklarací ([Vilnius declaration](#)), kterou přijalo Parlamentní shromáždění OBSE v červenci 2009.

⁶ Rada Evropy přímo oficiálně nevyzvala k připomínání 23. srpna, ale v oblasti paměti totalitních režimů měla význam [Rezoluce Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1481 \(2006\) odsuzující zločiny totalitních režimů](#).

⁷ Viz <https://www.riigiteataja.ee/akt/109032011007>.

⁸ Viz <https://likumi.lv/ta/id/72608-par-svetku-atceres-un-atzimejamam-dienam>.

⁹ Blíže viz např. Der 23. August als europaweiter Gedenktag für die Opfer aller totalitären und autoritären Regime Untertitel: Diskussion in der Wissenschaft und Umsetzung der Forderung des Europäischen Parlaments in den EU-Mitgliedstaaten Diskussion in der Wissenschaft und Umsetzung der Forderung des Europäischen Parlaments in den EU-Mitgliedstaaten. Deutscher Bundestag, Wissenschaftliche Dienste, WD 1 - 3000 - 017/23 (dále Deutscher Bundestag, Wissenschaftliche Dienste, WD 1 - 3000 - 017/23). Viz: <https://www.bundestag.de/resource/blob/975484/47cf20e4bbe75d5e4771840198fdabc/WD-1-017-23-pdf-data.pdf>

¹⁰ Viz stenografický záznam z 250. zasedání Spolkového sněmu ze dne 27. června 2013: <https://dserver.bundestag.de/btp/17/17250.pdf>

¹¹ Deutscher Bundestag, Wissenschaftliche Dienste, WD 1 - 3000 - 017/23), s. 20–21. In: <https://www.bundestag.de/resource/blob/975484/47cf20e4bbe75d5e4771840198fdabc/WD-1-017-23-pdf-data.pdf>

zemí“ druhé světové války.¹² Již v letech 1939–1941 sem Stalin brutálně a nekompromisně exportoval komunistickou ideologii a násilí a pokračoval v tom po roce 1945, kdy Rudá armáda tyto země osvobodila od nacismu. Důsledky paktu přetrvávaly i po roce 1945. 8. květen 1945 se stal pro miliony obyvatel zemí budoucího sovětského východního bloku včetně obnoveného Československa pouze dočasným vydechnutím mezi koncem vlády nacistické diktatury a nástupem nové sovětské diktatury.

Přijetí 23. srpna jako Evropského dne památky obětí všech totalitních a autoritářských režimů představuje „překonání nápadné asymetrie v paměti doby extrémů mezi východní a západní částí Evropy.“¹³ Otevírá se jím příležitost integrovat konkrétní a specifické zkušenosti zemí střední a východní Evropy ze života pod nacistickou a komunistickou diktaturou do celoevropského kánonu historické paměti 20. století. Současně se tím otevírá prostor pro ze západního pohledu problematicky vnímaných dějiny střední a východní Evropy 20. století, respektive dějin druhé světové války, které se mnohdy částečně redukuje na to, co lze spojit s holocaustem. Uznání 23. srpna jako Evropského dne památky obětí všech totalitních a autoritářských režimů neznamena, že připomínání spolupráce mezi nacismem a stalinismem je spojeno s relativizací holocaustu a zeslabování rozdílů mezi nimi. Zaměření se na dvojí totalitní zkušenost a hledání jejich rozdílů i podobností není omluvou ani relativizací zkušeností s násilím, tím méně s násilím spojeným s holocaustem, ale spíše snahou o hlubší pohled na extrémní dějiny 20. století.

Vedle paměti nacismu a komunismu a jeho neblahých dopadů na evropské dějiny 20. století není z konceptu navrženého památného dne obětí vyřazena ani paměť dalších evropských nedemokratických/násilných režimů 20. století v podobě jejich fašistických či autoritativních variant. To ostatně napovídá i samotný název památného dne 23. srpna. Pro země střední a východní Evropy, které prošly dvojí zkušeností s nacismem a komunismem, je pak uznání 23. srpna jako památného dne obětí zásadní ne pro získání soucitu, ale proto, aby bylo pochopeno, čím si prošly, a aby jejich hluboké a tragické zkušenosti byly vnímány jako plnohodnotná součást společné evropské paměti 20. století.

Ze 16 významných dnů České republiky z hlediska české státnosti, českých dějin a národního sebeurčení, které jsou uvedeny v § 4 odst. 1 zákona č. 245/2000 Sb., se sedm týká období nacistické okupace a čtyři období komunismu. Všechny tyto významné dny cílí především na naši domácí paměť z doby komunismu. Naproti tomu navrhovaný významný Evropský den památky obětí všech totalitních a autoritářských režimů má podobu symbolického společného celoevropského připomenutí obětí nacismu a komunismu a dalších nedemokratických režimů nejen ze zemí střední a východní Evropy. S přihlédnutím k probíhající válce na Ukrajině by pak tento den měl

¹² Blíže viz Timothy Snyder: *Krvavé země. Evropa mezi Hitlerem a Stalinem*. Paseka/Prostor, Praha 2013.

¹³ Heinrich Olschowsky, in: Deutscher Bundestag, Wissenschaftliche Dienste, WD 1 - 3000 - 017/23), s. 19.

soužit jako neustálá připomínka naší odpovědnosti za dodržování míru, demokracie a všech hodnot, na kterých je založena Evropská unie.

Považujeme proto za důležité, aby tento významný den byl oficiálně připomínán i v ČR a zařazen mezi významné dny podle § 4 zákona č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu. I s ohledem na skutečnost, že iniciativa k celoevropskému připomínání tohoto dne vzešla z Česka a podílel se na ní i bývalý prezident Václav Havel.